



## International Journal of Social Sciences

ISSN: 2587-2591

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.14.16>

Volume 7/2

2023 p. 249-264

### ALBERT CAMUS'NÜN *VEBA* VE ORHAN PAMUK'UN *VEBA GECELERİ* İSİMLİ ESERLERİNİN BENZERLİKLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

### A COMPARISON OF ALBERT CAMUS' *PLAGUE* AND ORHAN PAMUK'S *NIGHTS OF PLAGUE* IN TERMS OF THEIR SIMILARITIES

Asena ÇAĞIĞAN\*

#### ÖZ

Tarihte iz bırakmış salgın hastalıklar arasında veba, büyük acılara neden olmuş ve tarihin akışını değiştirmiştir. Veba, insanlığı hem fiziksel olarak etkilemiş hem de toplumun yapısında kökten değişimlerle ruhsal, ahlaki, politik ve ekonomik sonuçları beraberinde getirmiştir. Yüksek ölüm oranlarıyla ülkelerin demografik yapısını değiştiren veba, ekonomik faaliyetlerin azalmasına ve toplumsal eşitsizliklerin derinleşmesine yol açmıştır. Veba salgınları, yaşamın her alanına etki ederken ortaya çıkardığı ölüm korkusu, hayatın anlamının sorgulanması, ötekileşme ve keder gibi izlekler ile edebiyata da konu olmuştur. Edebiyatta veba, tarihsel bir gerçeklik biçiminde ele alındığı gibi toplumsal eşitsizlikleri vurgulamak, yozlaşmayı gözler önüne sermek ya da insanın içinde taşıdığı yaşama umudu ile ölüme başkaldırışını anlatmak amacıyla da işlenmiştir. Albert Camus ve Orhan Pamuk, vebayı eserlerine konu eden yazarlar arasındadır. Camus, II. Dünya Savaşı'nın ardından 1947 yılında yayımlanan *Veba* romanında, Cezayir'in Oran kentinde salgının ortaya çıkışı, ilerleyişi ve yok oluşunu ele alır. Pamuk ise 2021 yılında, tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını sırasında yayımlanan *Veba Geceleri* romanında, XX. yüzyılın başında, kurgusal bir Akdeniz adası Minger'de yaşanan veba salgınına pek çok tarihi olay, polisiye gizemler ve aşk hikâyeleri eşliğinde anlatır. Çalışmamızın amacı, alanyazın taraması, metin inceleme ve karşılaştırma yöntemlerinden faydalanarak Camus ve Pamuk'un veba salgınına merkezine alan eserlerini biçim, konu ve izlekler açısından karşılaştırmak ve benzerliklerini tespit etmektir.

**Anahtar Kelimeler:** *Albert Camus, Orhan Pamuk, Veba, Veba Geceleri, Salgın Hastalıklar*

---

\* Öğr. Gör., Bilkent Üniversitesi, Uygulamalı Yabancı Diller Meslek Yüksekokulu, E-mail: asena.cagigan@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8925-2700, Ankara, Türkiye.

## ABSTRACT

Among the epidemics that have left their mark in history, plague has caused great suffering and changed the course of history. The plague not only affected humanity physically but also brought spiritual, moral, political and economic consequences by causing radical changes in the structure of society. The plague, which changed the demographic structure of countries due to high mortality rates, led to the deepening of social inequalities with the decrease in economic activities. While plague epidemics affected every aspect of life, it was also the subject of literature with themes such as fear of death, questioning the meaning of life, marginalization and grief. In literature, plague has been treated as a historical reality, as well as to emphasize social inequalities, to reveal corruption, or to explain the hope of life and the rebellion against death. Albert Camus and Orhan Pamuk are among the writers who make plague the subject of their works. In his novel *The Plague*, published in 1947 after World War II, Camus deals with the emergence and progression of the epidemic in Oran, Algeria. Pamuk, on the other hand, in his novel *Nights of Plague*, published in 2021 during the Covid-19 pandemic that affected the whole world, tells the story of the plague epidemic in the fictional Mediterranean island of Minger at the beginning of the twentieth century, accompanied by many historical events, detective mysteries and love stories. The aim of our study is to compare the works of Camus and Pamuk, which center on the plague epidemic, in terms of form, subject and themes, and to determine their similarities by making use of literature review, text analysis and comparison methods.

**Key Words:** *Albert Camus, Orhan Pamuk, Plague, Nights of Plague, Epidemics*

## GİRİŞ

Büyük salgınlar, etkiledikleri toplumlarda kalıcı değişikliklerle sonuçlanan, güç dengelerini bozan ve sınıfsal eşitsizlikleri daha da belirginleştiren olaylardır. 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından salgın hastalık olarak ilan edilen Covid-19 (World Health Organization, 2020), XXI. yüzyılın ilk yarısında teknolojik ve tıbbi gelişmelerin eşliğinde bile insanın salgın hastalıklara karşı ne kadar hazırlıksız ve savunmasız olabileceğini gözler önüne sermiştir.

Salgın hastalıklar içinde makalemizin konusu olan vebanın tarihini incelediğimizde söz konusu felaketin hem ekonomik ve siyasi olumsuz sonuçlarının hem de ölüm kaygısından kaynaklanan psikolojik etkilerinin geçmişten günümüze değişmeden geldiği görülür.

Veba ile ilgili ifadelerin bulunduğu en eski yazılı kaynak, MÖ 2330-2100 yılları arasında yazıya geçirilen ve Babililerin ulusal destanı olan Gılgamış Destanı'dır. Ölümsüzlüğü arayan Gılgamış, bilgi almak için tanrılar tarafından sonsuz hayatla ödüllendirilen Ut-Napiştim'e gider. Tanrıların yardımıyla bir tufandan kurtulan Ut-Napiştim, Gılgamış'a başından geçenleri anlatır. Söz konusu bölümde tufan dindikten sonra koruyucu ve bilge tanrı Ea, toprak, hava, rüzgâr ve zekâ tanrısı Enlil'e insanlara böylesine korkunç bir felaket gönderdiği için kızar ve tepkisini şu sözlerle ifade eder: "Sen Tanrıların en bilgesi, sen Yiğit, nasıl saldın Tufanı düşüncesizce? [...] daha yeğdir bu Tufan'dan ülkenin

kıtlıkla boşaltılması, daha yeğdir bu Tufan'dan Era'nın insanları kırıp geçirmesi!" (Anonim, 2022: 113). Destanda Mezopotamya'nın veba ve ölüm tanrısı olan Era'nın anılması nedeniyle söz konusu dönemde bir veba salgını yaşandığı düşünülmektedir (Özdemir Çiçeklitaş & Özdemir, 2023: 838).

Veba hakkındaki ilk arkeolojik bulgular, MÖ 14. yüzyılda Hitit Medeniyetinde karşımıza çıkar. Yaşanan afet ve hastalıkların, tanrıların öfkesinden kaynaklandığına inanan Hititlerin, MÖ 1345 yılında tahta geçen kralı II. Murşili, tanrıların isteklerini yerine getiren ve dini buyruklara her zaman uyan bir hükümdardır. Buna karşın ülkesinde veba salgını yayılır. II. Murşili, halkının başına gelen bu felaketin babası I. Şuppiluliuma'nın günahlarından dolayı yaşandığını düşünür ve veba duaları eder. Kil tabletlere yazılan duaların bir bölümü şöyledir: "Ben kötülük yapmadım ve önceden kusur işleyenlerden, kötülük yapanlardan bugün kimse kalmadı; hepsi öldü. Ancak böyle olmakla birlikte, babamın günahları bana da sirayet ettiği için, size, tanrılara ülke için vebadan dolayı günahlarımı ödeyeceğim. Sizin rahibiniz ve hizmetkarınız olduğum için bana karşı iyi duygular besleyin ve kalbimden bu sıkıntıyı kovunuz, ruhumdan bu korkuyu alınız" (Akurgal, 1999: 85-86). Tıbbi tedavilerin henüz gelişmediği dönemlerde, acı dolu ve ani bir ölüm gerçeği ile yüzleşen insanın, yaşama umudu ve ahiretle ilgili beklentileriyle ibadete daha fazla yöneldiğini belirtebiliriz.

Tarihte veba bakterisinden kaynaklı üç büyük kitlesel veba salgını anılır. Her biri milyonlarca insanın ölümüne neden olan bu salgınlar; "Jüstinien Vebası" olarak kayıtlara geçen ve 541 yılından 750 yılına kadar devam eden birinci salgın, 1343-1346 yılları arasında Avrupa'da meydana gelen "Kara Ölüm" olarak isimlendirilen ikinci salgın ve 1924 yılında Hong Kong'da başlayarak küresel ölçekte devam eden üçüncü veba salgınıdır (Saribaş, 2019: 2471).

541 yılında başlayan Jüstinien Vebası, İskenderiye'de ortaya çıkmış ve 542 tarihinde tahıl taşıyan gemiler vasıtasıyla Mısır ve İstanbul'a yayılmış, özellikle Akdeniz kıyıları etkisi altına almıştır. Kuzey Afrika, Filistin, Suriye ve ardından İstanbul, İtalya, Galya ile Germania bölgelerinde VIII. yüzyılın ortalarına kadar etkisini sürdürmüştür. Bu yıkıcı salgında 100 milyon insanın hayatını kaybetmiş olduğu düşünülmektedir (Levent Mentşe, 2019: 79). Yaklaşık 200 yıl boyunca etkisini gösteren salgın, ismini 527-565 yılları arasında imparator olan I. Justinianus'tan alır. Batıda kaybedilen toprakları geri alarak Roma İmparatorluğu'nu yeniden eski gücüne kavuşturmak isteyen imparator, önemli askeri başarılar elde eder. Ancak vebadan ekonomik, ticari ve askeri anlamda zarar gören imparatorluk güçsüz kalır. Salgın sırasında Avrupa'da ilerleyen askerlerine ödeme yapamayacak duruma gelen I. Justinianus, ordusunu geri çağırarak zorunda kalır. İstanbul'da yaşayan nüfusun neredeyse yarısını yok eden veba, Bizans İmparatorluğu'nda büyük bir gerilemenin başlangıcı olur.

İkinci büyük veba salgını olan ve Avrupa'da "Kara Ölüm" olarak anılan felaketin ortaya çıkışı, Kefe kuşatması ile ilişkilendirilmektedir. Kefe, 1266 yılında Cenova ile Altın Orda

Devleti arasında yapılan bir anlaşma sonucunda ticari bir merkez olarak kurulur ve kısa zamanda ticaret gemilerinin uğrak yeri olan bir ana limana dönüşür. Moğol ordusu, Cenevizliler ile yaşanan ticari anlaşmazlıklar sonucunda 1346 yılında Kefe'yi kuşatır. Uzun süren kuşatmaya rağmen Kefe'ye giremeyen ordu, hızla yayılan veba ile de zayıf düşer. Moğollar, şehrin savunmasını aşmak için vebadan ölmüş askerlerini mancınıklarla kale duvarlarının içine fırlatırlar (Wheelis, 2002: 973). Kuzey İtalya'da Piacenza şehrinde noter olan Gabriel de Mussi'nin Latince'den İngilizce'ye tercüme edilen anıları, kuşatma hakkında bizlere önemli bilgiler vermektedir:

Ölmekte olan Tatarlar, hastalığın yol açtığı felaketin büyüklüğü karşısında sersemlemiş ve hayrete düşmüşlerdi, kaçma umutlarının olmadığını fark ettiklerinde kuşatmaya olan ilgilerini kaybettiler. Ancak dayanılmaz pis kokunun oradaki herkesi öldüreceği umuduyla cesetlerin mancınıklara yerleştirilmesini ve şehre fırlatılmasını emrettiler. Şehre yığınlarca ölü atıldı ve Hıristiyanlar mümkün olabildiğince çok cesedi denize atmalarına rağmen ne saklanabildiler ne de kaçabildiler. Kısa süre içinde çürüyen cesetler havayı kirletti, su kaynaklarını zehirledi ve koku o kadar ağırdı ki, Tatar ordusundan geriye kalan birkaç bin kişiden ancak biri kaçabildi. Dahası, hastalık bulaşmış bir adam zehri başkalarına bulaştırabilir, yalnızca bir bakışıyla insanları ve yerleri kirletebilirdi. Kimse bir savunma yolu bilmiyor ya da bulamıyordu (Mussi'den aktaran Wheelis, 2002: 973).

Kefe ile ticaret yapan Ceneviz gemilerinin Kefe'den aldıkları malları, Sicilya Messina limanına getirmesiyle salgın Avrupa'da yayılmaya başlar. İtalya limanlarına alınmayan bir Ceneviz gemisinin Marsilya'ya ulaşmasıyla veba, Fransa'ya geçer (Levent Menteşe, 2019: 82). Böylece Moğolların Kefe surlarını aşmak için kullandıkları biyolojik silah, yayıldığı bölgelerde nüfusun büyük bir kısmını yok eden ikinci veba salgınının başlangıcı olur.

“Bombay Vebası” ismiyle bilinen üçüncü büyük salgın, XIX. yüzyılın ikinci yarısında Güneydoğu Asya'dan çıkarak deniz ticareti ile kısa sürede bütün dünyaya yayılmış ve XX. yüzyılın ortalarına kadar sürmüştür. Veba vakaları, XX. yüzyılda azalsa da ancak 1960'lı yıllarda antibiyotik kullanılmaya başlanması ile kontrol altına alınmıştır (Varlık, 2016: 151). Tarihte yaşanmış salgınlar, hastalığın yayılmasını önleme bilincinin gelişmesi, hükümetlerin kriz yönetimi süreçlerini daha etkili hale getirmesi ve yeni tedavilerin bulunması gibi pek çok olumlu gelişmeye de vesile olmuştur.

Edebiyatta veba, sıklıkla insan psikolojisini keşfetmek amacıyla işlenir. Veba, kahramanların karakterlerinin gelişiminde keskin değişimlere yol açar. Hastalık sırasında kahramanların zorluklar karşısında dayanma güçleri, cesaretleri, fedakârlıkları ya da umutsuzlukları ve fırsatçılıkları gibi özellikleri gözler önüne serilir. Veba, edebi eserlerde bireysel özellikleri belirginleştirmesinin yanı sıra toplumsal eleştiri yapmak amacıyla bir eğretileme olarak da kullanılır. Salgınlar, toplumun zayıflıklarını, insan doğasının karanlık yönlerini ve adaletsizlikleri meydana çıkarır.

## VEBA VE VEBA GECELERİ ROMANLARININ ORTAK ÖZELLİKLERİ

Albert Camus ve Orhan Pamuk, vebayı romanlarına konu eden yazarlardandır. Veba adlı eserde “Camus, saçmalık, başkaldırı düşüncesini, salgın hastalık figürüyle sergilemiştir [...] Bu roman, 1940’lı yıllarda belli bir tarihte, coğrafyada yeri belli olan bir mekânda Cezayir’in Oran şehrinde tarihi kayıtlara göre gerçekte vuku bulmamış salgın hastalık vebanın şehri düşman orduları gibi kuşatıp insanlara nasıl kâbus yaşattığını anlatmaktadır. Bu özel olay, Fransa’nın Alman Nazi askerleri tarafından işgaline, insanlığın maruz kaldığı kötülük sorununa, insanın evrendeki metafizik yalnızlığına, genelde tarihte olmuş ya da gelecekte olabilecek savaşlar ve katliamlara simgesel olarak çağrışımlar yapar” (Boyacıoğlu, 2012, akt. Delibaş & Delibaş, 2017: 571). *Veba Geceleri* ise Pamuk’un kendi sözleri ile “eski düzenin aristokrasisinin, kralların, ağaların, paşaların düzeninin bitip [...] daha demokratik, daha laik, dinden çok bürokrasiye ve modernliğe dayanan yeni milletlerin ortaya çıkmasının zorunluluğunun alegorisi”dir (Madra ve Özbay, 2021: parag. 10). Romanlarda veba, neden olduğu acı, ölüm, yalnızlaşma, iletişimsizlik ve yozlaşma gibi temalar ile toplumsal eleştirileri ifade etmeye imkân tanımıştır.

1940’lı yıllarda Oran şehrinde ortaya çıkan bir veba salgını konu edinen Camus’nün *Veba* romanının ilk bölümünde, okuyacağımız satırların yaşananlara tanıklık eden anlatıcının güncesine ait olduğu belirtilir.

Kaldı ki, kaderin cilvesiyle belli sayıda tanıklıkları derleme olanağı bulmasaydı ve anlattığını ileri sürdüğü şeylere ister istemez karışmasaydı, zamanla tanıyacağımız anlatıcı bu tür bir girişim içinde bir değerlendirmede bulunma sıfatını pek kazanamazdı. İşte ona bir tarihçi yapıtını ortaya koyma hakkı tanıyan da budur. Tabii ki, amatör de olsa bir tarihçinin her zaman belgeleri vardır. Bu öykünün anlatıcısının da kendi belgeleri var (Camus, 2013: 16).

*Veba*’da anlatılan olaylar, belgelere ve tanıklıklara dayandırılır. Bu bağlamda roman, kurmaca içinde kurmaca olarak tanımlanabilen, anlatıcının metne dâhil olduğu ve yazma sürecini yazının konusu haline getiren postmodern edebiyatın önemli yazım tekniklerinden üstkurmaca özelliği taşır.

*Veba Geceleri* romanının giriş bölümünün ilk cümlesinde de anlatıcı, “bu hem bir tarihi roman hem de roman biçiminde yazılmış bir tarihtir” (Pamuk, 2021: 11) sözleriyle üstkurmaca tekniğine işaret eder. Giriş kısmında okuyucuya romanın ortaya çıkışına neden olan olaylar anlatılır. Roman kahramanlarından Padişah II. Abdülhamit’in yeğeni olan Pakize Sultan, veba salgını sırasında Minger adasındadır. Pakize Sultan adadan, ablası Hatice Sultan’a 113 adet mektup yazar. Romanın kurgusuna göre yaşanan olaylardan 116 yıl sonra yani 2017 yılında bu mektupların kitaplaştırılması gündeme gelir ve bir tarihçi olan Mina Mingerli’den bu kitaba bir önsöz yazması istenir. Ancak yapılan araştırmalar çeşitlenince önsöz olarak başlanan metin, bir romana dönüşür.

Olayların belgelere dayandırılmasına paralel olarak görülen diğer bir ortak nokta, anlatıcıların kimlikleri ile ilgili detayların romanların sonunda açıklanmasıdır. *Veba*’nın sonunda anlatıcının, romanın önemli kahramanlarından Doktor Rieux olduğu açıklanır.

Kimliğinin başta açıklanmamasının nedeni, Rieux'nün bir tarihçiden beklenen biçimde tarafsız olmak istemesidir.

Bu günce burada sona eriyor. Doktor Rieux'nün bunun yazarı olduğunu belirtmenin zamanı geldi. Ama son olayları aktarmadan önce, en azından niçin araya girdiğini açıklamak ve tarafsız tanık üslubunu seçmeye özen göstermesinin anlaşılmasını istiyor (Camus, 2013: 296).

Pamuk'un romanının son kısmında ise Mina Mingerli, romanında diğer kahramanlara göre Pakize Sultan ve Doktor Nuri Bey'i daha yakından ve derin bir biçimde ele almasının, kendisi ile kahramanlar arasındaki akrabalıktan ileri geldiğini açıklar.

Dikkatli okurlarım kitabımda Pakize Sultan ve Doktor Nuri'ye herkesten daha anlayışla yaklaştığımı fark etmişlerdir. Onların kızlarının torunuyum ben. Doktoramı Cambridge Üniversitesi'nde 19. Yüzyılın ikinci yarısındaki Girit ve Minger adaları üzerine yaptığım için, mektupların yayına hazırlanmasını benden istemeleri kadar doğal bir şey olamaz (Pamuk, 2021: 499).

Camus'nün ve Pamuk'un veba konulu romanlarında yaşananların bir tarihçi bilinci ile aktarıldığının vurgulandığı görülür. Albert Camus, Cezayir'de kendisinin felsefe öğretmeni olan Jean Grenier'ye yazdığı 22 Eylül 1942 tarihli bir mektupta veba hakkında bir roman üzerinde çalıştığını, bunun için tarihi ve tıbbi açılarından ciddi bir araştırma yaptığını ifade eder (Gallimard, t.y.). Pamuk ise uzun süredir planlayıp beş yılda yazdığı romanında hikâyesini kurmak için tarih kitaplarından ve geçmiş veba salgınlarındaki sağlık müfettişlerinin raporlarından faydalandığını belirtir (Öztürk, 2021: parag. 16).

Her iki romanda da salgının nedeni dış etkenlerde aranmaktadır. *Veba* romanında Doktor Rieux, oturduğu binanın girişinde ölü bir fare görür ve bina görevlisine haber verir. Ancak görevli, fareleri dışarıdan birinin kötü bir şaka olsun diye bıraktığını düşünür:

[...] kapıcıya haber vermek üzere geri döndü. Yaşlı Mösyö Michel'in tepkisi karşısında bu gördüğünün alışılmadık olduğunu daha iyi hissetti. Bu ölü farenin varlığı ona yalnızca tuhaf gelmişti, oysa kapıcı için bir rezaletti. Kesinlikle emindi. [...] Apartmanda fare yoktu, o zaman biri bunu dışarıdan getirmiş olmalıydı. Sözün kısası, bir şaka söz konusuydu (Camus, 2013: 17).

*Veba Geceleri*'nde ise hastalığın ilerleyişine komplo teorileri eşlik eder. Bunların arasında vebanın, adadaki Müslüman nüfusunu azaltmak için bilinçli olarak yayıldığı düşüncesi baskındır.

“Aslında Vali Paşa'nın salgından sandallarla kaçan Rumların adadan çekip gitmelerinden hiç şikâyeti yoktu!” diyen Yunanistanlı tarihçiler de vardır. [...] Ama adada kalan Müslümanlar kırılıp azaldıktan sonra, kaçan Rumların geri geleceğini ve böylece Rumların adada esaslı bir çoğunluk yakalayıp önce bağımsızlık sonra Yunanistan'ı isteyeceğini söyleyen Müslümanlar da vardır (Pamuk, 2021: 235).

Vebanın sonuçları, insanlar için yıkıcıdır. Böyle durumlarda yaşanan felaketi anlamlandırmak için bir sorumlu arayışına girildiği görülür. Vebanın sorumlusunun tespit

edilmesi ile suçlamalar, öfke ve korku hisleri bir hedefe yönlendirilir. Ayrıca toplumda yaygın olan dışlayıcı veya önyargılı fikirler, salgın hastalıklar sırasında bir suçlu aranmasına neden olabilir. Söz konusu düşünce biçimi, farklı grupları suçlamak veya hedef göstermek için salgın hastalıkları bir fırsata dönüştürür.

Her iki romanda da valilikler, karantina ilan etmekte geç kalır ve bu kararı vermekten âdeta kaçınırlar. *Veba* romanında Doktor Rieux ve Doktor Castel karantina ilan edilmeden önce, hastalığın belirtilerine bakarak, veba ile karşı karşıya olduklarını zaten anlamışlardır. Oysa valilik, salgın haberinin yayılmasından endişe duyar ve durumun ciddiyetini halka yansıtmamaya gayret eder.

Rieux, valiliğin kentin en ücra köşelerine alalecele yapıştırdığı küçük beyaz duyuruları okuyabiliyordu. Bu duyurulara bakarak yöneticilerin durumu açıklıkla değerlendirdiğini söylemek güçtü. Önlemler çok ciddi değildi ve kamuoyunu telaşlandırmamaya özen gösterildiği belliydi. Gerçekten de duyurunun giriş bölümünde, henüz bulaşıcı olup olmadığı bilinmeyen birkaç tehlikeli ateş vakasının Oran kentinde ortaya çıktığı belirtiliyordu. Bu vakalar gerçek anlamda endişeye kapılmak için yeterli özellikler göstermiyordu ve halkın soğukkanlılığını koruyabileceğinden kuşku duyulmuyordu (Camus, 2013: 60).

*Veba Geceleri*'nde hıyarcıklardan alınan numuneler, İzmir'e gönderilmiştir. Tecrübelerine dayanarak hastalığın veba olduğunu anlayan Bonkowski Paşa, İzmir'den gelecek sonuçları beklemeden bir an önce karantinanın başlatılmasını ister. Ancak Vali, Karantina Heyetini toplamamak için bahaneler bulur.

Bütün telaşa rağmen Minger Karantina Heyeti ertesi sabah toplanamadı. Müslüman üyeler hazırды ama Fransız konsolosu Girit'teydi, heyet başkanı Doktor Nikos evinde yoktu, paşanın dostluğuna güvendiği İngiliz konsolosu beklenmedik bir bahaneyle affını istedi. [...] Bonkowski Paşa'yı Vali makamına davet etti ve ona önce sabırsızlığa kapılmamasını söyledi (Pamuk, 2021: 49).

Salgınlar sırasında karantina kararı, bulaşıcı hastalığın yayılmasını önlemek için son derece gerekli olmakla birlikte söz konusu süreç, insanlarda yalnızlık ve çaresizlik duygularının yoğunlaşmasıyla yaşanan psikolojik sorunlara neden olur. Bunun yanı sıra işletmelerin kapanmasıyla ortaya çıkan işsizlik gibi ekonomik zorluklar da meydana gelir. Özellikle salgın hastalığın ciddiyetinin anlaşılmadığı başlangıç dönemlerinde, toplumun tepkisinden çekinildiğinden ya da olumsuz ekonomik sonuçlardan kaçınmak için gerekli tedbirlerin alınmasında tereddüt edilebilmektedir.

Yönetimlerin tedbir almakta geciktiği iki romanda da kahramanlar, felakete karşı hazırlıksızdır. *Veba* romanında Doktor Rieux ve Doktor Castel arasında geçen konuşma, tıbbi malzemelerin yetersizliğini ortaya koyar:

- "İlde serum bulunmadığını biliyor musunuz?" dedi. "Bu sonuncusu."

- "Biliyorum. Depoya telefon ettim." Müdür şaşkınlıktan donakaldı. "Paris'ten getirtmek gerek" (Camus, 2013: 56).

*Veba Geceleri*'nde de adada yeteri kadar dezenfektan bulunmamaktadır.

- [...] Adada solüsyon dezenfektan için ne var?
- Askeriye kendi solüsyonunu garnizonda kireç ocağından kendi yapar. Valilik için İzmir üzerinden variller ile dezenfektant getirilir [...].
- Sizde bakır sülfat var mıdır?
- Burada göz taşı derler... Ben birkaç gün içinde zatıalinize öteki eczanelerden solüsyon yapacak kadar bulabilirim. Ama adada karantina siyaseti mahiyetinde devamlı temin edebileceğimizi sanmıyorum (Pamuk, 2021: 57).

Vebanın acımasızca can aldığı iki romanda da mektupların mikrop taşıyabileceği endişesi görülür. *Veba* romanında mektuplaşmanın verdiği küçük mutlulukların bile insanların elinden alındığına şu sözlerle dikkat çekilir:

Mektup yazmaktan duyulan hafif sevinç bile elimizden alınmıştı. Gerçekten de geleneksel haberleşme olanakları, kentin ülkenin geri kalan bölümüyle iletişimini sağlayamaz olmuştu. O sırada alınan yeni bir karar, mektupların enfeksiyon taşımasını engellemek için, her tür yazışmayı yasakladı (Camus, 2013: 74).

*Veba Geceleri*'nde de mektupların mikrop taşımadığı bilim insanları tarafından kanıtlanmış olmasına rağmen dışarıdan gelen evrak ve mektuplar tütsülenmektedir. Doktor Nuri, bu tür önlemlerin uygulanmasının halkı dezenfeksiyon konusunda bilinçlendireceğine inanır.

“Bakınız ben de herkes gibi postadan çıkan evrakı, aldığım gazeteyi, bozuk parayı bazan tütsülüyorum” dedi. “Ama son Venedik Karantina Konferansı'nda hastalıklı yerden gelse bile kâğıdı, mektubu, kitabı dezenfekte etmeye gerek olmadığına karar verdiler. Ama yine de hastalara, hastane avlusundaki çaresizlere, bir umut bekleyenlere ‘tütsü bir işe yaramaz!’ demiyorum” (Pamuk, 2021: 118).

*Veba* romanında Oran halkı ve *Veba Geceleri*'nde Minger adası sakinleri, dış dünya ile iletişimlerinin kesilmesinin yanı sıra yaşadıkları küçük alanlara da hapsedilerek esaretten kaynaklanan sıkıntıya maruz kalırlar. Oran'da valilik kararının yayınlanmasından birkaç saat önce kentin kapıları zaten kapatılmıştır. İnsanların şehir dışındaki yakınlarından ve sevdiklerinden ayrı kalmaları, çaresizlik duygusunu yoğunlaştırır.

Aslında kentin kapılarının kapatılmasının en dikkat çeken sonuçlarından biri de ayrılığa hazırlıksız yakalanan kişilerin içinde buldukları durumdu. Birkaç gün önce, geçici bir ayrılığa göre kendilerini hazırlayan, birkaç hafta sonra birbirleriyle görüşeceklerinden emin, garımızın peronlarında iki üç tavsiyede bulunarak kucaklaşan ve bu ayrılıkla günlük uğraşlarından birazcık olsun başını kaldırmış anne ve çocuklar, eşler, sevgililer kendilerini, birdenbire çaresiz bir biçimde birbirinden uzak düşmüş, herhangi bir buluşma ya da haberleşme olanağından yoksun bırakılmış bir halde buldular (Camus, 2013: 73).

*Veba Geceleri*'nde karantina kurallarına uymakta zorlanan Minger halkı için adanın İngiliz ve Alman gemileri tarafından ablukaya alınması, umutsuzluğu ve korkuyu arttıran



bir gelişme olarak karşımıza çıkar. Adadan kaçak olarak sandallarla ayrılan birinin Atina'ya veba mikrobu götürdüğü haberinin yayılması üzerine Avrupalı devletler adaya ablukaya alırlar. Başlangıçta bu durumdan haberdar olmayan halk, adaya hapsedildiğini fark ettiğinde kapalı bir alanda ölüme terkedildiği duygusuna kapılır.

Haziran ortalarında şehre sinmeye başlayan umutsuzluk duygusunu anlatabilmek için tarihçi hatta romancı değil şair olmalı insan! Kişiyi dikkatli olmaktan, kafasını çalıştırmaktan, önlem almaktan alıkoyan bir umutsuzluktu bu. “Nasıl olsa işimiz bitmiş” duygusuydu. Herkes şu anda ölmüyordu ama herkes adaya sıkıştığını, ölümün eninde sonunda kendisini bir köşede bulacağını hissediyordu (Pamuk, 2021: 259-260).

İletişimin sona ermesi ve hapsedilmişlik duygusu beraberinde her iki anlatıya da ahlaki çöküş getirir. *Veba* romanında kapatılan şehir kapılarından çıkmak isteyenler önce hafif kuvvetlerle, sonra silahlı gruplarla kapılara saldırır. Şehirde hırsızlıklar artar.

Kent kapılarında kopan ve jandarmaların silaha başvurmak zorunda kaldıkları kavgalar sessiz bir tepki yarattı. Kuşkusuz yaralılar vardı, ama her şeyin sıcak ve korkunun etkisiyle abartıldığı kentte ölümlerden söz ediliyordu. Gerçekten de durum ne olursa olsun, hoşnutsuzluğun durmadan arttığı, yöneticilerin en kötü durumdan korktukları ve felaket altındaki halkın isyana kapılması durumunda alınacak önlemleri ciddi ciddi düşündükleri bir gerçektir (Camus, 2013: 117).

Benzer bir biçimde *Veba Geceleri*'nde hastalıktan dolayı boşalan evler yağmalanır. Arkaz kasabasında, “evlerin, dükkânların tahtalarla kapatılması, aslında mikroplar ve epidemiyoloji çağında belki gerekli değildi[r] ama bu önlem gittikçe artan hırsızlık, işgal, ev boşaltma gibi suçlara karşı da” (Pamuk, 2021: 259) alınmaya başlanır.

Salgınlarda ölüm korkusu ve belirsizlik, yoğun bir kaygının ortaya çıkmasına yol açar. Geleceğin muğlaklığı ve umutsuzluk, toplumun ahlaki değerlerinden vazgeçilmesiyle sonuçlanır ve bencilce kararlar verilmesine neden olur. Kaynakların kıtlığı sonucunda insanlar, yaşanan felaket karşısında birlik olmak yerine yalnızca kendisi korumaya odaklanır.

Salgın hastalıkların gelişim sürecinde doktorlar da suçlanarak hedef alınabilmektedir. Hasta sayısının artmasına karşın tıbbi malzeme yetersizliği sağlık sektöründe çalışanların zor kararlar almasını gerektirir. Salgınla mücadele için alınan kararlar, toplum tarafından ilgisizlik ve yetersizlik olarak algılanarak eleştirilebilmektedir. Bununla beraber incelediğimiz romanlarda halk tarafından kurtarıcı olarak görülen ve saygı duyulan doktorların veba salgını sırasında hoş karşılanmamasının bir nedeni de vebadan kurtuluşun olmaması ve doktora görünmenin ölümün habercisi sayılmasıdır.

Vebadan önce onu bir kurtarıcı gibi görmüşlerdi. Üç hap ve bir şırıngayla her şeyi düzeltecekti; koridorlar boyunca onun yanında yürürken kolunu sıkıca tutuyorlardı. Bu, insanı şımartan bir şeydi, ama tehlikeliydi de. Şimdiyse, tersine, yanında askerlerle onların karşısına çıkıyordu ve ailenin kapıyı açmaya karar vermesi için dipçik darbeleri gerekiyordu (Camus, 2013: 193).

*Veba Geceleri*'nde doktorlar güvenlik gerekçesiyle hastalara zırhlı lando<sup>1</sup> ile gideceklerini öğrenirler (Pamuk, 2021: 41). Halk ile askeri güçler, veba olduğu tespit edilen kişilerin yakınlarının zorla kaleye kapatılması sırasında karşı karşıya gelmektedir. Bu kişiler 5 gün kalede kalıp hasta olmazlarsa bırakılmaları gerekirken, çok daha uzun süre tutulmakta ve sağlıklı iken orada hastalık kapmaktadırlar.

“Geldiğinde hiçbir şeyi yoktu, haftalığı tecritte kaptı” lafı hem tecridi hem de karantinayı baltalayan haklı bir söz, bir dedikodu olarak hızla yayılıyor, tecrit Kale'de ikinci bir hapishane-şehir olmaya doğru gidiyordu (Pamuk, 2021: 242).

Salgın hastalıkların tanrıların öfkesinden kaynaklanabileceği, tarihin tüm dönemlerinde karşımıza çıkan bir inanıştır. *Veba*'da Rahip Paneloux ve *Veba Geceleri*'nde Şeyh Hamdullah dini figürlerdir. İki din adamı da salgının başlangıcında vebanın Tanrı'dan geldiği düşüncesindedir. Paneloux, “Kardeşlerim, felaketin içindediniz, kardeşlerim bunu hak ettiniz” (Camus, 2013: 99) sözleriyle hastalığın Tanrı tarafından din düşmanlarını cezalandırmak için gönderildiğini vurgular.

Vebanın hızlı ve yıkıcı etkileri, zaman zaman insanlarda tıbbın yetersiz kaldığı algısını oluşturur. *Veba Geceleri*'nde dini bir merkez olan dergâhın askerler tarafından dezenfekte edilmesi, inananlar için büyük bir hakarettir. Şeyh Hamdullah'a göre “veba Allah'tan gelmektedir ve ondan kaçış hem beyhudedir hem de kaderden kaçmaya kalkmak gibi zor ve tehlikelidir” (Pamuk, 2021: 286).

Oran'da yaptığı kültürel çalışmalarla saygı gören Rahip Paneloux, saygın bir din adamıdır. Vebayla savaşmak için verdiği vaazda, tarihte bu hastalığın ilk ortaya çıkışını Tanrı'ya düşman olanların cezalandırması ile ilişkilendirir ve cemaatinden felaket karşısında diz çökmesini ister. Rahip, insanları buğdaya benzeterek, Tanrı'nın veba aracılığıyla samanı tohumdan ayıracağını yani özellikle günahkârların zarar göreceğini savunur. Bilim dâhil hiçbir gücün insanları Tanrı'nın gazabından kurtaramayacağını belirten Paneloux, kuvvetli inancına rağmen vebadan ölür. Böylece özgürlüğe son derece önem veren Camus, uyumsuzluğu insanın ötesine geçen ve onu kısıtlayan ideolojilerle çözmeye çalışmanın başarıya ulaşmayacağını gösterir.

Minger Adası'nda ise Şeyh Hamdullah'ın tarikati bir darbe ile yönetime geçtiğinde karantina önlemleri kaldırılır. Tıbbi gelişmelere güvenmeyen, kaderci düşüncelere sahip Müslüman kesimin gerekli önlemleri almaktan kaçınması, vebadan ölenlerin hızla artması ile sonuçlanır. Zamanından önce kaldırılan karantina sırasında Şeyh Hamdullah'ın da vebaya yakalanıp hayatını kaybetmesi, batıl inançlar karşısında bilimin değerini vurgular.

---

<sup>1</sup> Lando: (Fransızca landau) Dört tekerlekli, içinde dingillere paralel olarak düzenlenmiş karşılıklı iki oturma sırası bulunan, üstü açılıp kapanabilen çift körüklü binek arabası. Kaynak: <https://sozluk.gov.tr> Erişim Tarihi: 10.03.2023

Felaketler sırasında batıl inançlara kapılma ve alternatif yollarla iyileşme umudu *Veba* romanında nazarlık ve muskalar ile karşımıza çıkar.

Deli gibi rüzgârın estiği bir gün rahip ikinci vaazını verdi. Doğruyu söylemek gerekirse, dinleyici topluluğu ilk vaaza oranla daha azdı. [...] insanların çoğu tümüyle dinsel görevlerini bırakmasa ya da bu görevleri iyice ahlaksız bir özel yaşamla rastlaştırmasa da sıradan dinsel edimlerin yerine pek mantığa uymayan boş inançları getirmişlerdi. Ayine gitmekten çok nazarlık ya da Aziz Roch muskalarını seve seve takıyorlardı (Camus, 2013: 220).

*Veba Geceleri*'nde de özellikle adanın Müslüman kesimi, vebadan korunmak için şeyhlerden dua kâğıtları alır.

Bayram Efendiye tatlılıkla gülümsedikten sonra Şeyh dua kâğıtlarının nasıl okunacağını anlatmaya başladı: Gece karanlıkta veba cini belirlediğinde Allah'ın adlarından olan Recep, Muktedik ve Baki otuz üçer kere tekrarlanacaktı. Eğer dua kâğıdı ve muskayı cine doğru tutar, on dokuz kere de okursa beladan uzak durabiliyordu (Pamuk, 2021: 27).

Vebanın toplumdaki bozulmalar sonucunda Tanrı tarafından gönderilen bir ceza olma ihtimali ve tıbbın yetersiz kaldığı algısı, insanların gözünde din adamlarına fazladan sorumluluklar yükler. Veba salgınlarında insanlar, tanrıların lütfunu çekmek için dualar ederler, dini nesnelere kullanarak korunma ve iyileşme umudu ararlar.

İncelediğimiz iki romanın diğer bir ortak noktası, hastalıkla mücadele için gönüllülük esasına dayanan destek gruplarının kurulmasıdır. *Veba*'da salgına hazırlıklı olmayan Oran kentinde sağlık hizmetlerinin ve yönetiminin yetersiz olması, gönüllü sağlık hizmetlilerinden oluşan bir ekibin kurulmasını kaçınılmaz hale getirir (Camus, 2013: 129). *Veba Geceleri*'nde de gönüllü karantina neferleri, "özellikle okuma yazma bilmez Müslümanları karantina kurallarına uymaya" (Pamuk, 2021: 182) ikna ederler. Tıbbi korunma yöntemleri yerine Şeyh Hamdullah'ın hazırladığı dua kâğıtlarına güvenen Müslümanların kadercisi ve cahil oldukları için karantinaya karşı oldukları sıklıkla vurgulanır.

*Veba* ve *Veba Geceleri* romanlarında, salgın felaketinin yarattığı şokun ardından komşular arasındaki dayanışma sona erer. Acımasız ve amansız bir hastalıkla karşı karşıya kalan, dışarıyla bağlantısı kesilen insanların birbirleri ile iletişimleri de sona erer. *Veba*'da Oran şehrinde "kimse komşusunun yardımını ummaz [...] ve her bir kimse kendi uğraşıyla yalnız başına ilgilenir" (Camus, 2013: 81). Minger adasında da halk bulabildiği malzeme ve yiyecekler ile evlerine "düşman ordusunu bekler gibi kapanmış, salgının bitmesini" beklemektedir (Pamuk, 2021: 226).

Romanlarımızda vebadan ölenlerin cenazelerinin gerektiği gibi yapılamamaktadır. İnsanların, vefat eden yakınlarına son kez veda etme fırsatını bulduğu cenaze töreni geçmişten günümüze toplumlar için büyük önem taşır. Veda işlevinin yanı sıra

kaybedilen kişiyi tanıyanlar da cenazede bulunarak onun yakınlarını teselli ederler. Böylece birliktelik ve dayanışma ile kaybı olanlara destek olurlar.

*Veba* romanında, başlangıçta cenaze törenlerinin yasaklanması, ölülerin kireçlenmesi gibi önlemler ve kayıpların artmasıyla birlikte gömülme işlemlerinin dikkatsizce toplu mezarlara yapılması, insani duyguları incitir. Oranlılar, yakınlarını yitirmenin acısının yanı sıra, ziyaret edebilecekleri ve sevdiklerini anabilecekleri bir mezardan da yoksun kalırlar.

Mezarlığın ucunda, sakızağaçlarıyla kaplı üstü açık bir alanda iki kocaman çukur açılmıştı. Kadınlar ve erkekler için birer çukur vardı. Bu açıdan bakınca, yönetim geleneklere uyuyordu, ancak çok sonraları, olayların gelişmesi doğrultusunda, bu son saygı duygusunun da ortadan kaybolduğu ve hiç utanma duygusuna kapılmadan, kadın ve erkekleri üst üste karmakarışık gömdükleri anlaşıldı (Camus, 2013: 176).

*Veba Geceleri*'nde de cenaze sayısı arttığında dini geleneklere aykırı uygulamalar tepki çeker. İnsanların ölüm ve yas ile başa çıkmalarına, toplumsal dayanışmayı pekiştirmelerine ve sevdiklerinin hatıralarını yaşatmalarına yardımcı olan cenaze törenleri, gerektiği gibi yapılamaz.

Vali'nin önerisiyle Mecid ve Hadid kardeşler, kireçleme için Yeni Mezarlık'ta nöbete başlayınca, kadın ölülerin kireçlenirken yüzlerinin örtülmesi, mahrem yerlerinin ve çıplak vücutlarının görülmemesi, gözüdürse de az gözükmemesi, kirecin kürekle bu kadar kaba vurulmaması, cesedin açık gözünün, ağzının, burnunun içine kireç dökülmemesi gibi pek çok nahoş konu, büyümeden, siyasallaşmadan kapandı (Pamuk, 2021: 250).

Uygun olmayan cenazelerin yanı sıra veba kurbanlarının geride bıraktıkları eşyaların yakılması her iki romanda da karşımıza çıkar. *Veba* romanında, belli bir süre sonra hastalıktan ölenlerin de yakılması gerekli hale gelir.

Bir valilik emriyle devletin süresiz olarak halka verdiği topraklara el kondu ve ölülerden kalan ne varsa büyük fırınlara doğru yola çıktı. Bir süre sonra da vebadan ölenlerin de yakılması gerekti. Ama bu iş için kentin doğusunda, sınırların dışında kalan çöp yakma fırınının kullanılması gerekti (Camus, 2013: 170).

*Veba Geceleri*'nde ölünün eşyalarının başkaları tarafından kullanılması riski, bu eşyaların yakılarak yok edilmesini zorunlu kılar.

*Veba* mikrobu bulaşmış kirli şeylerin ve fare ölülerinin yakılması için bir çukur kazılması fikrini Bonkowski Paşa adadaki ilk gününde Vali Paşa'ya vermişti. İmha edilmesi gereken kirli yünlü kumaşların, yatakların, ketenli giyecek ve hasır eşyanın, şiltelerin çok eskiden yapıldığı gibi herkesin görebileceği bir yerde ibret olsun diye yakılmasının ada halkını karantina ve temizlik konusunda ayrıca eğiteceği görüşündeydi (Pamuk, 2021: 249).

Hastalık ile temas etmiş nesnelere yakılması sonucunda ortaya çıkan duman, her iki romanda da ölümün ve kötülüğün bir göstergesi olarak karşımıza çıkar. *Veba* romanında yoğun duman, kasaba halkını tedirgin eder ve içlerindeki ölüm korkusunun altını çizer.

Yine de daha sonra, başka çözümler bulmak ve işi daha geniş tutmak gerekti. Bir valilik emriyle devletin süresiz olarak halka verdiği topraklara el kondu ve ölümlerden kalan ne varsa büyük fırınlara doğru yola çıktı. Bir süre sonra da vebadan ölenlerin de yakılması gerekti. Ama bu iş için kentin doğusunda, sınırların dışında kalan çöp yakma fırınının kullanılması gerekti (Camus, 2013: 178-179).

*Veba Geceleri*'nde ise hasta insanların eşyalarının yakılmasıyla ortaya çıkan duman, halka ölümle iç içe olduklarını hissettirerek âdeta onları boğar.

Çukurda ertesi günlerde pek çok eşya, kumaş, yatak zaman zaman yakıldı ve salgın boyunca gündüzleri bu siyah dumanlar halkı hep korkuttu. Kara dumanlar Mingerlilere, Azrail'in yakınlarda olduğunu, Allah'ın merhametine kaldıklarını ve nedense yalnız olduklarını hissettirdi (Pamuk, 2021: 250).

“Her şeyin yok olduğu, yok olmaktan korktuğumuz ancak yine de yok olmanın varlığında yaşamımızı sürdürmemizin gerekliliği” (Türkyılmaz, 2015: 94) ve kaçınılmaz ölüm korkusu, her iki romanda da belirgindir. Varoluşun anlamını, insanın sonlu bir varlık olmasında arayan Camus'nün eserlerinde ölüm izleği önemli bir yer tutar. “Camus’ye göre, yaşamın ölümle sonuçlanan dramıyla baş edebilmek ve varoluşun derinliğine ulaşabilmek için savaşım vermek gerekmektedir” (Türkyılmaz, 2003: 111). Kendini var etmeye çalışan insan, sürekli olarak geleceğe doğru atılımlar yapar. Ancak geleceğe doğru ilerlemek, bir yandan da ölüme yaklaşmaktır. İnsanın varlığını sorgulaması ve kendi iradesi dışında atıldığı dünya ile arasındaki uyumsuzluk, yabancılaşma duygusunu ortaya çıkarır. “Bunun yanı sıra, insanları bir arada tutmayı sağlayan kültürel, geleneksel ve dini değerlerin yitirilmesi, bu değerlere karşı duyulan güvensizlik ve ait olamama duygularının ardından, düşünen bir ben olarak insanın kendisini yitirdiğini görürüz. Bu durumda güven ve iletişimden yoksun, geçici ve kendisini algılamayan bir varlık olan ve hiçbir şeye tutunamayacağını farkına varan insanın, içine düştüğü yabancılaşmadan bir türlü uzaklaşmadığını açıkça belirtebiliriz” (Türkyılmaz, 2019: 192). İki büyük dünya savaşının neden olduğu zorlukların yaşandığı XX. yüzyılda, başlıca izlekleri yabancılaşma, iletişimsizlik ve anlamsızlık olan “Uyumsuz” felsefenin en önemli temsilcilerinden Camus’ye göre başkaldırı, yaşamın sonlu olmasından kaynaklanan uyumsuzluğun bir sonucudur. *Veba* romanında, vebanın insanlara hak edilmiş bir ceza olarak gönderildiğine inanan ve dolayısıyla onu kabullenen dini figür Rahip Paneloux'nun aksine Doktor Rieux, birlik ve kararlılık ile hastalıkla temsil edilen ölüm, kötülük ve uyumsuzluğa karşı mücadele eder. Doktor Rieux, salgın gerilediğinde kazanılan zaferin geçici olduğunu bilir ancak felaketlerin kabullenilmemesine daha fazla önem verir.

Pamuk'un *Veba Geceleri* romanında da “korkunun asıl kaynağı veba ve dolayısıyla ölüm korkusudur. İnsanlar vebaya yakalanmaktan, ölümün kendilerini veya yakınlarını bulmasından korku ve kaygı duymaktadırlar” (Karabulut, 2023: 145). Pamuk, romanına başlarken varoluşçu felsefenin bakış açısıyla ölüm korkusunu vurgulamak istediğini ifade ederek kahramanlarının bu korku ve kaygı karşısında kendilerini gerçekleştireceğine inanır (Öztürk, 2021: parag. 5). Buna karşın yazar, eserinde Müslüman ve Hıristiyan halk

arasındaki farklılıkları ölüm korkusundan daha fazla ön plana çıkarır. “Bütün kitaplarım Doğu'nun ve Batı'nın yöntem, usül, alışkanlık ve tarihinin karışmasından yapılmıştır ve kendi zenginliğimi de buna borçluyum” (Pamuk, 1999: 155) sözleriyle doğu-batı karşıtlığının kendisi için önemini vurgulayan Pamuk, *Veba Geceleri*'nde de sıklıkla iki kültürü karşılaştırır. Minger'de salgın başladığında zengin Rumlar, kendileri adadan kaçma imkânı bulana kadar, karantinanın ilan edilmemesini arzu ederken eğitimsiz Müslüman halk hastalığı ciddiye almamakta ve Şeyh'in yazdığı dua kâğıtlarının onları koruyacağına inanmaktadır.

## SONUÇ

Pamuk, *Veba Geceleri*'ni yazarken Camus'nün *Veba* romanından etkilenmediğini belirtse de (Öztürk, 2021: parag. 10) iki roman arasında pek çok benzerlik bulunmaktadır. Her iki roman da salgın bir hastalığın etrafında şekillenir ve insanların bu zorlu dönemle başa çıkma sürecini inceler. Söz konusu romanlarda vebanın insan psikolojisine etkileri, salgının yayılmasıyla beraber toplumun çöküşü, korku, çaresizlik ve umutsuzluk gibi duygular anlatılır.

İncelediğimiz iki romanda da vebadan hayatını kaybeden ilk birkaç kişi, yönetimler tarafından tedbir almak için yeterli görülmez. Tecrübeli doktorların gelecek tehlikeyi fark ederek valilikleri uyarılarına karşın gerekli önlemlerin alınmasında geç kalınır. Veba belirtileriyle ölen insanlar arttıkça, halk çaresizliğe ve korkuya kapılır. *Veba* ve *Veba Geceleri* romanlarında gerek yönetimlerin gerekse sağlık kuruluşlarının bir salgına karşı hazırlıksız olduğu vurgulanır. Romanlarda hastalanan bazı kimselerin bunu saklaması ya da doktorlara görünmekten kaçınması, insanın ölümü kabullenemeyişinin bir temsili olarak yansıtılır.

Romanlarımızda kendisine yakalanan herkesi ölüme götüren veba, insanları birbirine eşit kılan bir durum biçiminde karşımıza çıkar. Veba; genç-yaşlı, zengin-fakir ya da iyi-kötü ayrımı gözetmeksizin can alır. İnsanın ırkı, yaşı, mevkisi, zenginliği ya da inancı hayatın akışı içerisinde ayrımcılığa neden olabilmektedir. Oysa tüm bu kavramlar, ölüm karşısında önemini tamamen kaybeder.

XXI. yüzyılda veba, geçmişteki kadar ölümcül bir hastalık olmasa da yeni salgın hastalıkların ortaya çıkma ihtimali her zaman bulunmaktadır. “Belki bir gün, insanların bir mutsuzluk yaşaması ya da bir şeyler öğrenmesi için” veba fareleri, mutlu bir kente gönderilebilir (Camus, 2013: 303). *Veba* ve *Veba Geceleri* eserlerinde hastalığın ortaya çıkışı, yükselişi ve gerileyişi sırasında tespit edilen kabullenmeme, inkâr, bencillik, cehalet ve ahlaki çöküş gibi benzerlikler, insanın başına gelen felaketlerden ders çıkartmadığı bir dünyada her salgının kaçınılmaz bir döngüsü haline gelir.

**KAYNAKÇA**

- Akurgal, E. (1999). *Anadolu Kültür Tarihi*. Ankara: TÜBİTAK.
- Anonim. (2022). *Gilgamiş Destanı*. (S. Maden, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Camus, A. (2013). *Veba*. (N. Tanyolaç Öztokat, Çev.) İstanbul: Can Sanat yayınları.
- Delibaş, M., & Delibaş, H. (2017). “Veba” adlı eser ile Türkçe çevirilerinin karşılaştırılması. *International Journal of Languages’ Education and Teaching*, 3(5), 568-578.
- Gallimard. (t.y.). 05 04, 2023 tarihinde Histoire d’un livre : La Peste, d’Albert Camus - Entretiens et documents: <https://www.gallimard.fr/Footer/Ressources/Entretiens-et-documents/Histoire-d-un-livre-La-Peste-d-Albert-Camus> adresinden alındı
- Karabulut, M. (2023). Orhan Pamuk’un "Veba Geceleri" Romanında Ütopyadan Distopyaya. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 9(1), 139-148. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/littera/issue/75681/1203787> adresinden alındı
- Levent Menteşe, G. (2020). Kara Vebanın Batı ve Doğu Toplumlara Etkisi. *Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, 2(1), 78-87. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akaf/issue/55531/729468> adresinden alındı
- Madra, Ö., & Özbay, Ö. (2021, 06 02). “Veba Geceleri”: Orhan Pamuk’la söyleşi. Açık Radyo 95.0: <https://acikradyo.com.tr/acik-gazete/veba-geceleri-orhan-pamukla-soylesi> adresinden alındı
- Özdemir Çiçeklitaş, G., & Özdemir, A. (2023). Hititlerde Bir Salgın Hastalık Örneği: Veba. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 836-849.
- Öztürk, Ş. (2021, 04 08). Orhan Pamuk, Veba Geceleri’ni anlattı: Minger Adası Türkiye’yi gösteren bir alegorinin çıkış noktası değildir. Gazete Duvar: <https://www.gazeteduvar.com.tr/orhan-pamuk-veba-gecelerini-anlatti-minger-adasi-turkiyeyi-gosteren-bir-alegorinin-cikis-noktasi-degildir-haber-1518449> adresinden alındı
- Pamuk, O. (1999). *Öteki Renkler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pamuk, O. (2021). *Veba Geceleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sarıbaş, S. (2019). Geçmişten Günümüze Veba Hastalığı ve Kolektif Bilinç: "Çağımızın Vebası" Söyleminin Kökenleri. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(42), s. 2470-2485. <http://www.jshsr.org/DergiTamDetay.aspx?ID=1355> adresinden alındı

- Türkyılmaz, Ü. (2003). Albert Camus'nün Caligula'sında Yaşam Ölüm Diyalektiği. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 43(2), 3-12. <https://dergipark.org.tr/pub/dtcfdergisi/issue/66766/1044060> adresinden alındı
- Türkyılmaz, Ü. (2015). *Marguerite Duras'da Varoluşçu İzlekler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Türkyılmaz, Ü. (2019, November 1-3). Albert Camus'de Yabancılaşma Olgusu Üzerine. (A. P. Memiş, Dü.) *International Aegean Symposium On Innovative Interdisciplinary Scientific Researches-II Proceeding Book*, 189-198.
- Varlık, N. (2015). İstanbul'da Veba Salgınları. C. Yılmaz (Dü.) içinde, *Büyük İstanbul Tarihi* (s. 146-151). İstanbul: İSAM. Mayıs 23, 2023 tarihinde <https://istanbultarihi.ist/assets/uploads/pdf/istanbulda-veba-salginlari-110.pdf> adresinden alındı
- Wheelis, M. (2002). Biological Warfare at the 1346 Siege of Caffa. *Emerging Infectious Diseases*, 8(9), s. 971-975. [https://wwwnc.cdc.gov/eid/article/8/9/01-0536\\_article](https://wwwnc.cdc.gov/eid/article/8/9/01-0536_article) adresinden alındı
- World Health Organization. (2020, 03 11). 03 20, 2023 tarihinde WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020> adresinden alındı